

Jaarverslag projectgroep biodiversiteit 2021

Versie 8 december 2021
Margot Jansen
Guido van Gemert
Judith van Beukering (red)

Jaarverslag projectgroep biodiversiteit

De uitvoering van het biodiversiteitsbeleid is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de afdeling Campus Development van de Radboud Universiteit, Projectbureau Bouwzaken van het Radboudumc en het Servicebedrijf Radboudumc. Hiervoor is een projectgroep Biodiversiteit samengesteld, bestaande uit vertegenwoordigers van verschillende organisatieonderdelen en externe betrokkenen. Deze projectgroep stelt jaarlijks een uitvoeringsprogramma vast en rapporteert hierover aan Campus Development Radboud Universiteit, Projectbureau Bouwzaken Radboudumc en het Servicebedrijf Radboudumc. De projectgroep onderhoudt ook de contacten met (programma-)directeuren Duurzaamheid, de Green Office en de Radboud Klankbordgroep Biodiversiteit waarin diverse betrokkenen samengebracht zijn, waaronder externe partijen zoals omwonenden, gemeente Nijmegen en de Hortus Nijmegen, maar ook studenten, wetenschappers en medewerkers.

In dit document doet de projectgroep verslag van haar activiteiten in 2021. Doel hiervan is om de voortgang te rapporteren. Op basis hiervan kan het lopende uitvoeringsprogramma aangepast worden.

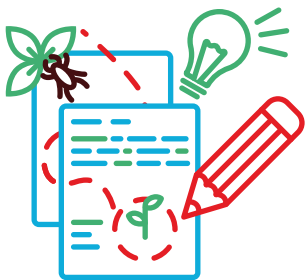
Highlights in 2021

- Vastgesteld beleid biodiversiteit
- Oprichting projectgroep biodiversiteit Radboud Universiteit en Radboudumc
- Zichtbaarheid gecreëerd met aanplanten van een Tiny Forest
- Start met de opstelling van een groenblauwe natuurstructuurvisie
- Ervaring met biodiverse terreininrichting op de locaties Spinoza laag en TvA8 na sloop
- Relatie versterkt met omwonenden bij herinrichting van het terrein van het Disveldpad
- Initiatief Biosfeer Ravenstein bij Soeterbeek ondersteund en begeleid
- Meer en betere communicatie over biodiversiteit

Terugblik 2021

De uitgevoerde projecten en activiteiten van de projectgroep zijn in dit verslag samengevat aan de hand van de volgende thema's:

1. Planvorming

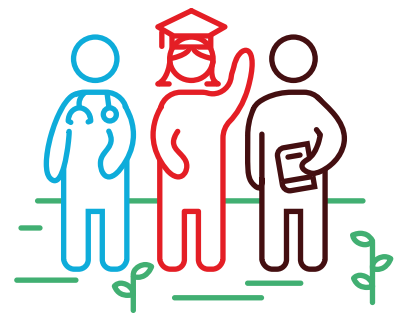
2. Projecten

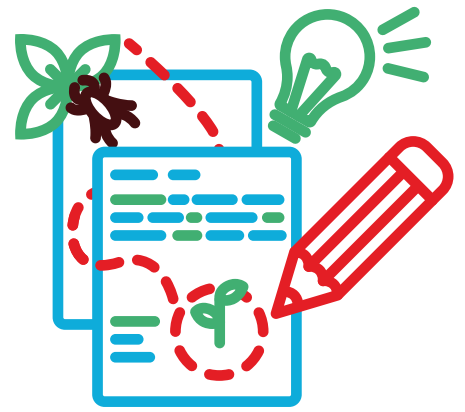
3. Monitoring

4. Stakeholders

1. Planvorming

Beleid Biodiversiteit

Het biodiversiteitsbeleid komt voort uit het gezamenlijke duurzaamheidsbeleid 2021-2025. Een van de vier ambities die hierin is beschreven is: Creëer een gezonde omgeving. We focussen binnen deze ambitie echter niet alleen op het gezonder maken van de mens, maar ook op een gezonde aarde. Daarvoor werken we aan behoud en herstel van biodiversiteit en sterke ecosystemen. Dit doen we door met hoogstaand wetenschappelijk onderzoek bij te dragen aan kennisontwikkeling en oplossingen op dit gebied. Maar ook door de op basis hiervan verkregen inzichten toe te passen op onze eigen groene campus.

Begin 2021 is het beleidsplan biodiversiteit vastgesteld. De overkoepelende doelstelling is het voorkomen van verder biodiversiteitsverlies en het bijdragen aan het herstel en een netto-biodiversiteitswinst richting 2030. In dit plan zijn vier subdoelstellingen beschreven. Om deze subdoelstellingen te halen zal elk jaar een programma worden voorgesteld.

1. Verbeteren van voorwaarden voor biodiversiteit
2. Een klimaatadaptieve campus
3. Natuurinclusief handelen en bouwen
4. Werken aan de interactie tussen mens en natuur

De notitie biodiversiteitsbeleid is oktober 2021 aangepast om de samenwerking tussen Radboud universiteit en Radboudumc ook hierin beter zichtbaar te maken.

Visie op de groenblauwe natuurstructuur

De groenblauwe natuurstructuur is het geheel van groen-, recreatie- en natuurgebieden en water op de campus. Het is een uitwerking van het gezamenlijke biodiversiteitsbeleid. Doel is om te komen tot een inhoudelijke visie en handelingsperspectief voor de gehele campus (Radboud universiteit en Radboudumc) en de relaties met de omgeving. Voor de HAN-campus is dit onderdeel van minder belang vanwege de geringe omvang van de voornamelijk stedelijke structuur.

De HAN wordt blijvend geïnformeerd. De opdracht voor de planuitwerking is gegeven aan Bureau Strooming. Dit bureau gaat met de projectgroep en diverse andere stakeholders een visie ontwikkelen op de groenblauwe structuur van de campus en zal ook onderzoeken wat de huidige stand van de biodiversiteit is, evenals de mogelijkheden voor natuurinclusief bouwen en de verbinding van het terrein met de directe omgeving.

Beeldkwaliteitsplan

Er wordt gewerkt aan een actualisatie van het Beeldkwaliteitsplan. Zo zal er meer duidelijkheid gegeven kunnen worden over verschillende zones, bijvoorbeeld het entreegebied bij een gebouw, ligweide waar gras kort gehouden wordt of bosgebied waar veel mag op gebied van biodiversiteit. Er zullen meerdere mensen betrokken worden om verschillende onderwerpen op een hoger niveau te brengen. Het Beeldkwaliteitsplan moet ook meer de functie krijgen van toetsingskader, een standaard die meegegeven kan worden bij ontwikkelingen zoals sloop en (ver-)bouw. Planning is om vóór de zomer 2022 een geactualiseerde versie te hebben.

Notitie klimaatadaptatie

De aarde warmt op en het klimaat verandert. De Radboud Universiteit en Radboudumc moeten zich voorbereiden op de risico's van het veranderende klimaat en hierop de campus aanpassen. Hiervoor is er een conceptnotitie over klimaatadaptatie opgesteld. Een aangepaste versie zal opnieuw ter vaststelling aangeboden worden aan de projectgroep biodiversiteit. Binnen de Radboud Universiteit is een project gestart om op meer plaatsen hemelwater en rioolwater te scheiden en hemelwater aan het oppervlak te laten infiltreren in plaats van ondergronds. De maatregelen zorgen ervoor dat het riool en putten niet overbelast raken bij zeer hevige neerslag. Dit (tijdelijke) water in het terrein vergroot ook de biodiversiteit.

Werkgroep inrichting campus

De projectgroep onderzoekt de oprichting van een werkgroep voor de 'inrichting van de campus'. De taak van deze werkgroep is het beoordelen van de losse ideeën en het hierover adviseren aan de projectgroep biodiversiteit. Criteria zijn bijvoorbeeld: past een voorstel binnen de bestaande plannen zoals de campusvisie en het Beeldkwaliteitsplan? Past een voorstel binnen het biodiversiteitsbeleid en het duurzaamheidsbeleid? Via het biodiversiteitsbeleid dat is vastgesteld, heeft de werkgroep mandaat. Deelnemers zijn inhoudsdeskundigen op het gebied van terreininrichting Radboudumc en Radboud Universiteit, kunst, biodiversiteit en duurzaamheid. Specifieke deskundigheid wordt ad hoc ingeroepen. Deze werkgroep zal gaan functioneren als loket voor alle ideeën over de buitenruimte die worden aangedragen. De bedoeling is dat het voor beide Radbouden verplicht wordt om de ideeën door de werkgroep te laten toetsen.

Radboud Natuurraad

Sander Turnhout van Healthy Landscape en Guido van Gemert hebben de mogelijkheden verkent voor het oprichten van een Radboud Natuurraad. Het voorstel komt uit de filosofische hoek. Het is geïnspireerd op Bruno Latour, Het Parlement der Dingen. Het zet aan tot verder doordenken van de relatie tussen mens en natuur. Luisteren wij mensen wel goed naar wat de natuur ons te vertellen heeft? Het is ook een moreel appel: komen we wel voldoende op voor de natuur? De Natuurraad wil niet alleen praten over de natuur, maar ook spreken namens de natuur. Het onderzoek krijgt in 2022 een vervolg.

Biodiversiteit in standaarddocumenten

In de toekomst is nl de bedoeling dat de uitgangspunten op het gebied van biodiversiteit vastliggen in het herijkte Beeldkwaliteitsplan, standaard Programma van Eisen en het Technisch Handboek (verzameling standaarden RU). Voor de terreininrichting kan daar dan altijd op worden teruggegrepen. Zo wordt het aangepaste maaibeleid in tekening en op schrift vastgelegd als onderdeel van het Technisch Handboek en het Beeldkwaliteitsplan.

Biodiversiteit onderdeel Campusplan

Het Campusplan van de afdeling Campus Development van de Radboud Universiteit is de vertaling van de Campusstrategie in projecten en programma's die de komende 10 jaar uitgevoerd zullen worden. Het verbeteren en uitbreiden van de biodiversiteit maakt nadrukkelijk onderdeel uit van de groene en gezonde campus die de universiteit voor ogen heeft. De hoofddoelstelling en vier subdoelstellingen van het biodiversiteitsbeleid zijn in het Campusplan vastgelegd.

2. Projecten

Het beleid wordt projectmatig uitgevoerd. De projectgroep zoekt naar een praktische vertaling van de vier doelstellingen van het biodiversiteitsbeleid. Tevens staan de projectgroepleden open voor ideeën en initiatieven die wel raken aan het biodiversiteitsbeleid, maar daarin niet expliciet als doelstelling genoemd staan.

Radboud Tiny Forest

Er is woensdag 17 maart 2021 een Tiny Forest op de campus gerealiseerd op een deel van het grasveld naast de ingang van Park Brakkenstein, schuin tegenover Mercator III. Een groep vrijwilligers en medewerkers heeft dit minibos handmatig aangeplant. Een Tiny Forest is een klein plekje van het terrein (ter grootte van een tennisveld) dat superdivers is ingericht. Het is bedoeld als voorbeeld van het biodiversiteitsbeleid.

Aangepast Maaibeleid

FNWI is enthousiast over de berm op de Heyendaalseweg en heeft zich gemeld bij Campus & Facilities. Er wordt nu gekeken hoe we de strak gemaaide grasvelden rondom Huygens op de bermbeplanting kunnen laten aansluiten. Het aangepaste maaibeleid wordt in tekening en op schrift vastgelegd en kan onderdeel uitmaken van het Technisch Handboek (verzameling standaarden).

Egelhotels

Er heeft juni 2021 een inventarisatie plaatsgevonden van de 5 geplaatste egelhotels op de campus. Deze worden op de plattegrond ingetekend en zullen een paar keer per jaar geïnspecteerd gaan worden.

Stichting Biosfeer Ravenstein bij Soeterbeeck

De universiteit heeft een eigen congrescentrum: het voormalige klooster Soeterbeeck in Ravenstein. Het is een rustgevende en idyllische plek, gelegen midden in het groen, met een prachtige kloostertuin er omheen. Sinds dit voorjaar is het weiland tegenover de entree van Soeterbeeck aan Stichting Biosfeer Ravenstein in bruikleen gegeven. De vrijwilligers van deze stichting hebben in korte tijd de paardenwei omgetoverd tot een ecologische oogsttuin. Voor de universiteit was het gegeven dat met deze tuin de biodiversiteit toeneemt een belangrijk argument om de grond ter beschikking te stellen.

Terreininrichting na sloop Spinoza

De projectgroep heeft een voorstel gedaan voor biodiversiteit in het terreinontwerp na de sloop van Spinoza-laag en TvA8 op het universiteitsterrein, in overleg met de landschapsarchitect Poelmans Reesink. Dit is verwerkt in de aanbestedingsstukken. Naar aanleiding van dit traject zal nog een evaluatie en een vervolgesprek met Poelmans Reesink plaatsvinden.

Hergebruik bomen

De projectgroep heeft een eerste gesprek gehad met een partij (Air 3+) die iets kan maken van de boomstammen die vrij zijn gekomen uit het bosje. Met de Stadsboom is eerder gewerkt maar deze organisatie werkt niet met hout van sparren. Air3+ kan het hout verduurzamen (platoniseren) waarna er buitenmeubilair van gemaakt kan worden. De projectgroep bekijkt nu of en waar dit interessant is voor de campus. Bijvoorbeeld als terrasmeubilair of als zitplek tijdens een vergaderwandeling. Ook is geopperd om te bekijken hoe omwonenden te betrekken bij dit hergebruik. Bijvoorbeeld door mobiele zaagmachines te laten komen en stammen in planken te laten zagen die de buurt (al dan niet gratis) af mag halen. Begeleid met bouwtekeningen voor bijvoorbeeld egelhotels en nestkastjes.

Moestuin

De ontwikkeling van een kleine pluktuin bij de René Descartesdreef: nabij de wadi achter gebouw Vrouw en Kind gaat lopen. Er is opdracht verstrekt aan Elma Vriezenkolk. Vanuit verschillende hoeken komen aanvragen voor de oprichting van een moestuin. Vanwege het beheer wil de projectgroep deze initiatieven op de campus niet faciliteren. Wel worden de aanplant van vrucht- en nootdragende bomen en struiken of een pluktuin die weinig tot geen onderhoud behoeft, nader onderzocht. In 2022 bekijkt de projectgroep of in samenwerking met de hortus, die met een uitgebreide pool van vrijwilligers werkt en ook in het weekend, een moestuin op het terrein van de hortus gerealiseerd zou kunnen worden.

3. Monitoring

Voor het bepalen van de effectiviteit van de beleidsmaatregelen is het van belang een instrument te hebben om de biodiversiteit te meten en daarmee het biodiversiteitsbeleid te evalueren en zo nodig bij te sturen. Het gaat om vragen in zoals: wanneer weet je dat je klaar bent? Vordert het wel goed genoeg? Of zijn we juist heel goed bezig? In 2021 zijn hierop de volgende acties uitgevoerd:

Monitoring fauna n.a.v. ontheffing Wet Natuurbescherming

Door aanpassingen in het terrein voor de sloop van diverse gebouwen (Thomas van Aquinostraat 1 t/m 6 en 8 en Spinoza laag) en de nieuwbouw van het Maria Montessorigebouw, evenals de verwerving en herontwikkeling van het Berchmanianum in 2017, is een ontheffing Wet Natuurbescherming verkregen voor de alpenwatersalamander en twee soorten vleermuizen. Sindsdien vindt tevens monitoring plaats van diverse andere soorten zoals vogels (o.a. de havik), de eekhoorn en steenmarter. Het resultaat van de faunamonitoring volgt eind januari 2022. Hoewel het daarna niet langer noodzakelijk is voor de ontheffing, heeft de projectgroep besloten om de monitoring van deze diersoorten voort te zetten.

IPC meetlat biodiversiteit

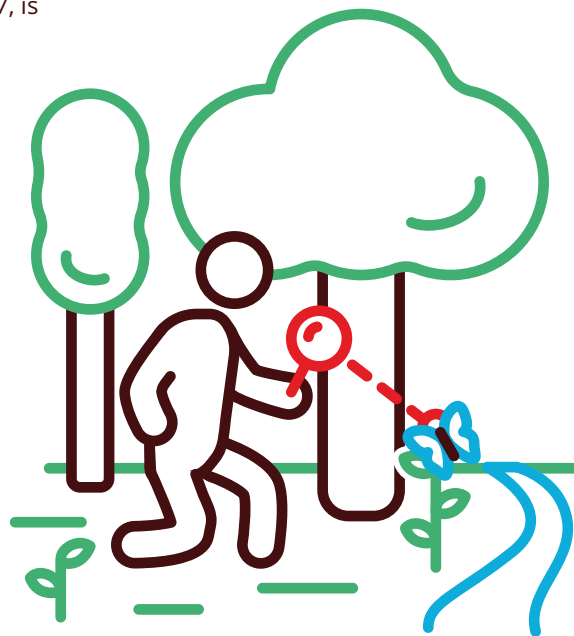
De projectgroep gaat werken met de digitale variant van de Meetlat Biodiversiteit van IPC/Groene Ruimte. Er is al ervaring met het gebruik van de papieren versie: in de pre-coronaperiode heeft de Klankbordgroep Biodiversiteit meerdere keren over het gehele terrein gelopen met deze Meetlat in de hand.

In de Meetlat worden punten toegekend aan vier indicatoren: bosgemeenschap en structuurvariatie, gradiënten en watergebonden indicatoren, planten (kruiden, bomen, struiken), schuilplekken en verplaatsingsmogelijkheden. Om het objectief te houden zijn de indicatoren gericht op zaken die direct zichtbaar zijn op het object en die mede de basis vormen voor de biodiversiteit. De leden van de projectgroep krijgen in 2022 een cursus in het omgaan met de IPC-meetmethode en de biodiversiteitsapp. Zie: www.biodiversiteitsapp.nl

Monitoring Radboud Tiny Forest

Vanaf de oprichting van het Tiny Forest (maart 2021) heeft een groep van 6 AGREEn-studenten de monitoring van biodiversiteit uitgevoerd conform richtlijn WUR. Er zijn ook twee studenten van Green Team FNWI aangesloten. Wekelijks is gekeken naar

vogels, planten en insecten in dit gebiedje. Het overzicht van biodiversiteit is steeds gecommuniceerd met Fabrice Ottburg, onderzoeker bij WUR. Hij zal het project bij ons opnemen in zijn publicatie over Tiny Forests in Nederland (eind 2021, begin 2022). Conclusie van de projectgroep: deze werkwijze heeft goed gewerkt en zou verder uitgebreid kunnen worden. Op dit moment wordt een groep enthousiaste studenten benaderd om als vrijwilliger hierin een rol te nemen.

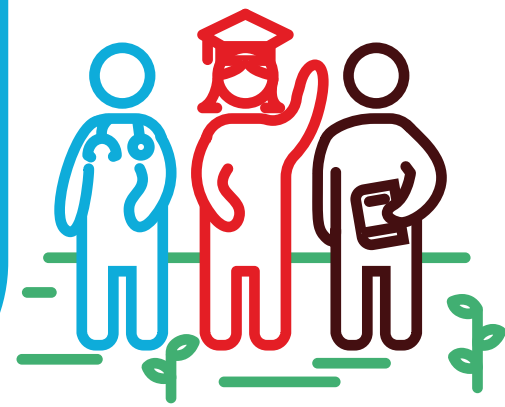
NL terreinlabel

De projectgroep heeft onderzocht of NL Terreinlabel, onderdeel van NL Greenlabel, een geschikt instrument zou kunnen zijn voor de formulering van onze ambities, doelstellingen en een planmatige monitoring. Dit label beoordeelt de buitenruimte op allerlei factoren en geeft uiteindelijk een score af, een beetje zoals het welbekende energielabel.

NL Greenlabel werkt echter met een zeer uitgebreide scorelijst en is bovendien breder opgezet dan ons eigen beleid. Zo gaat NL Terreinlabel ook in op borging in de organisatie en energiegebruik van terreinapparatuur, buitenverlichting e.d. De inschatting van de projectgroep is dat dit teveel werk is. Besloten is om hier, voorlopig, niet mee verder te gaan en voorrang te geven aan andere projecten en initiatieven.

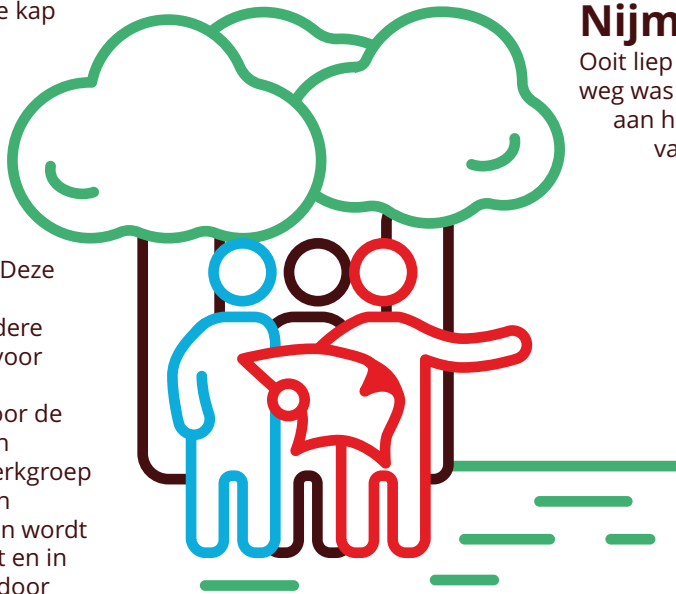
4. Stakeholders

Er zijn gelukkig veel mensen geïnteresseerd in de natuur en bezorgd over de achteruitgang van de biodiversiteit. Wetenschappers, studenten, medewerkers, omwonenden, organisaties. Deze mensen betrekken we graag bij het beleid en de uitvoering daarvan. In 2021 is dat op de volgende manier gedaan.

Herstel bos rond Disveldpad

Met de noodzakelijke kap van het sparrenbos in november 2020 ontstond er een kaal gebied ter grootte van twee voetbalvelden in het bos tussen de Houtlaan en de Willem Nuyenslaan. Deze nieuwe ruimte biedt kansen voor een andere groene invulling en voor meer biodiversiteit. Concrete plannen voor de nieuwe inrichting zijn uitgewerkt in een werkgroep waarin omwonenden participeren. Het plan wordt nu verder uitgewerkt en in uitvoering gebracht door Campus & Facilities. De basisvoorwaarden van de invulling zijn: biodiversiteit en klimaatbestendigheid.

Natuurlijke verbindingselementen met de omgeving

Er is een idee ontstaan voor natuurlijke verbindingselementen met het gebied rondom het campusterrein: een eekhoornbrug over de Annastraat naar de rest van Nijmegen en een amfibieën/reptielen tunnel onder d'Almarasweg voor bijvoorbeeld de zandhagedis. Dit idee is ingebracht in de Expertgroep gemeente Nijmegen. Dit heeft nog niet tot resultaat geleid, dus de projectgroep wacht een nieuwe kans af.

Contacten met gemeente Nijmegen

De projectgroep onderhoudt goed contact met gemeente Nijmegen. Dit doet zij door de contactpersonen van de gemeente uit te nodigen bij projecten, zoals heraanplant van het bos rond het Disveldpad en het project om te komen tot een visie op een groenblauwe natuurstructuur. De projectgroep is ook aangehaakt bij de Expertgroep van de gemeente Nijmegen en de Klankbordgroep biodiversiteitsbeleid van de gemeente.

Romeinse weg: verbinding met de stad Nijmegen

Ooit liep er een Romeinse weg over onze campus. Deze weg was onderdeel van de Limes, die liep van Cuijk tot aan het Kelfkensbos in Nijmegen. Een klein gedeelte van het oorspronkelijke tracé op het

Toernooiveld zal mogelijk een markering krijgen, waarmee ook een verbinding gelegd wordt met de stad Nijmegen. Samen met hoogleraar archeologie Stefan Mols en andere wetenschappers zoekt de projectgroep naar een biodiverse invulling, zoals een vlechthege met bloemen en planten die in de Romeinse tijd gebruikt werden. De locatie moet nog getoetst worden aan het campusplan, aangezien voorzien is in een verplaatsing van het Toernooiveld, het verlengde van de Driehuizerweg.

Studenten AGREEn

Studenten van AGREEn hebben een opdracht uitgevoerd die tweeledig was: A. hoe kunnen we goed communiceren over biodiversiteit voor een breed publiek? B. hoe kunnen we de monitoring van biodiversiteit van het Radboud Tiny Forest uitvoeren? Er is een 'Tree Tinder' bedacht waarmee mensen in contact kunnen komen met 'de andere soorten in de natuur'. Dit heeft de vorm van een wandelroute over het gehele campusterrein, langs bomen met een speciale uitstraling of bijzonder verhaal. Sleutelwoorden voor de communicatie zijn: informatie over biodiversiteit geven, met humor, fysiek in de ruimte, gericht op een breed publiek. De projectgroep wil, wanneer de bomenwandelroute gerealiseerd wordt, géén fysieke bebording.

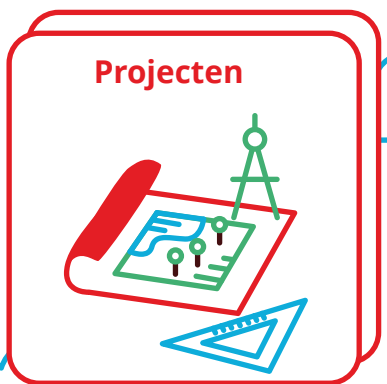
Studenten Honours Academy

Dr. Floor Brinkhorst (programmaregisseur Radboud Honours Academy), dr. Sander Turnhout (kwartiermaker Healthy Landscape), dr. Anne van Veen (postdoc Environmental Governance & Politics, FdM), dr. Riyan van den Born (Associate professor Socio-Ecological Interactions FNWI) en Guido van Gemert hebben een Honourslab georganiseerd met als onderwerp: medezeggenschap van planten en dieren op het biodiversiteitsbeleid van de Radboud Universiteit en het Radboudumc. In de maanden mei en juni kunnen studenten multidisciplinair aan de slag gaan met dit onderwerp, vanuit filosofische, bestuurskundige, juridische en biologische invalshoek.

Communicatie

Een belangrijke voorwaarde voor het creëren van draagvlak is het zichtbaar maken van biodiversiteit in de communicatie. Dit is in 2021 gebeurd met het publiceren van artikelen en berichten (intern en extern), geïllustreerd met video en fotografie, en bijeenkomsten met diverse stakeholders. Op verzoek van Rutger Pronk (Arbo coördinator van de RU) heeft Margot Jansen twee presentaties over biodiversiteit gegeven aan PAM-ers (preventiemedewerkers Arbo en milieu). Eenzelfde presentatie volgt mogelijk nog voor de PAM-ers van het Radboudumc.

Dit jaarverslag is vormgegeven door Christijn Winkelmolen, Radboud Creative Collective. Voor een goede uitleg van het biodiversiteitsbeleid is tevens een visuele samenvatting aan dit verslag toegevoegd.

- ① Start met de opstelling van een groenblauwe natuurstructuurvisie
- ② Oprichting projectgroep biodiversiteit Radboud Universiteit en Radboudumc
- ③ Vastgesteld beleid biodiversiteit
- ④ Notitie klimaatadaptatie
- ⑤ Biodiversiteit in campusplan en standaarddocumenten

- ① Ervaring met biodiverse terreininrichting op de locaties Spinoza laag en TvA8 na sloop
- ② Aangepast maaibeleid
- ③ Zichtbaarheid gecreëerd met aanplanten van een Tiny Forest
- ④ Initiatief Biosfeer Ravenstein bij Soeterbeek ondersteund en begeleid

- ① Monitoring vleermuizen en vogels, n.a.v. ontheffing Wet Natuurbescherming
- ② Monitoring Radboud Tiny Forest
- ③ Monitoring flora met IPC Meetlat Biodiversiteit

- ① Meer en betere communicatie en contact met stakeholders over biodiversiteit
- ② Relatie versterkt met omwonenden bij herinrichting van het terrein van het Disveldpad
- ③ Samenwerking met studenten Agreeen en Honours Academy